

Markus Seppelin
STM

VNS 7/2024 vp

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Sosiaali- ja terveysministeriöltä pyydetään vastinetta valtioneuvoston selontekoon YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda2030:n toimeenpanoon annetuista lausunnoista. Lausunnon ovat antaneet professori Heikki Hiilamo Helsingin yliopistosta, professori (emer.) Anneli Pohjola Lapin yliopistosta, professori Juho Saari Tampereen yliopistosta, pääsihteeri Vertti Kiukas SOSTE ry:stä sekä Sakari Karvonen Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että esitetyt arviot kehityksen suunnasta perustuvat selonteon laadintahetkellä oleviin tietoihin ja mittareihin. Uusin tilastotieto ei ollut aina käytettävissä selontekoa laadittaessa. Tieto toimenpiteiden vaikuttavuudesta ilmenee tavallisesti vasta pitkän ajan kuluessa, mikä hankaloittaa kokonaisarvion tekemistä.

Selonteossa on kiinnitetty huomiota Suomen kestävän kehityksen haasteisiin globaalissa viitekehyksessä. Maailmanlaajuisessa tarkastelussa Suomi on monella sosiaalisen kehityksen mittarilla tarkasteltuna kärjessä, vaikka myös Suomessa on haasteita hyvinvointiyhteiskunnan ylläpidossa ja riskien torjunnassa. Kriittistä luottamuksen rapautumista yhteiskunnan toimivuuteen ei ole tuoreiden selvitysten mukaan kuitenkaan havaittavissa. Esimerkiksi vuoden 2024 Nuorisobarometrin mukaan luottamus yhteiskunnan instituutioihin ei ole vähentynyt nuorten keskuudessa. Lausunnoissa on kiinnitetty huomiota myös kansalaisyhteiskunnan merkitykseen. Hallitus on laatinut kansalaisyhteiskunnan monipuolisuuden ja toimivuuden turvaamiseksi valtioneuvoston kansalaisjärjestöstrategian, jonka toimeenpano on käynnissä.

Pääpaino selonteossa on hallituksen toimilla, joilla pyritään edistämään Agenda2030:n tavoitteita. Sosiaaliturvamenoihin kohdistuvien säästöjen tavoite on valtiontalouden tasapainottaminen sekä työllisyyden parantaminen. Julkisten menojen säästöjen köyhyysriskiä lisääviä vaikutuksia pyritään vähentämään muilla hallituksen toimenpiteillä, joita on kuvattu selonteossa. Toimenpiteissä kiinnitetään erityisesti huomiota niiden heikoimmassa asemassa olevien toimeentulon turvaamiseen, joilla ei ole mahdollisuuksia päästä työmarkkinoille.

Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa hallituksen sopeuttamistoimiin liittyvien sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutuksia eri väestöryhmiin. Arvioiden toteutumiseen liittyy kuitenkin aina epävarmuustekijöitä, eikä kaikkien eri tekijöiden käyttäytymisvaikutuksia pystytä perusteellisesti edes arvioimaan. Selonteossa ei lähtökohtaisesti pyritä ennakoimaan mahdollisia muutoksia, joista ei ole vielä riittävästi tietoa. Ruoka-avun käytön kasvuun johtaneista tekijöistä ei ole kattavaa selvitystä.

Hallituksen toimilla saattaa olla erisuuntaisia vaikutuksia yksittäisten tavoitteiden toteutumisen kannalta. Toimenpiteiden yhtäältä välittömien, toisaalta pitkäaikaisten vaikutusten arviot usein eroavat toisistaan tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Hallituksen toimia arvioitaessa onkin kiinnitettävä huomiota eri tavoitealueiden kokonaisuuteen polkuriippuvuuksien ja vaikutussuhteiden kautta. Koska sosiaalista kehitystä kuvaavissa mittareissa on usein huomattavaa vuosittaista vaihtelua mm. nopeiden ja yllättävienkin tilannetekijöiden vuoksi – esimerkkinä ukrainalaisten pakolaisten tulo - on selonteossa pyritty tarkastelemaan muutosten suuntaa pitkän aikavälin seurantaan nojautuen.

Markus Seppelin
STM

VNS 7/2024 vp

Riittämättömien tulojen varassa olevien määrää kuvastaa viimesijaisen toimeentulotuen saajien joukko. Vuonna 2024 Kelan maksamaa perustoimeentulotukea sai 249 600 kotitaloutta. Saajakotitalouksien määrä väheni 0,4 % edellisvuoteen verrattuna. Perustoimeentulotukia maksettiin kuitenkin 14,8 % enemmän kuin vuonna 2023, mikä heijastaa osittain muiden etuuksien vähentymistä. Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on edelleen kattava etuuksien tason muutoksista huolimatta. On huomattava, ettei tuloerojen kehitys selity pelkästään sosiaaliturvaan tehdyillä muutoksilla.

Hallitus pyrkii ohjaamaan asumisen tukea sitä eniten tarvitseville. Korona-epidemian jälkeen häättöjen määrä lähti uudelleen kasvuun. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n mukaan vuokravelka on suurin syy häättöihin, ja erityisesti nuorilla omaan asuntoon muuttaneilla häädöt ovat lisääntyneet. Myös maksuhäiriöt ovat yleistyneet täysi-ikäisiksi tulleiden nuorten keskuudessa. Taustalla on usein päihde- ja mielenterveysongelmista johtuvat elämänhallinnan haasteet. Selonteossa todetaan, että hallitus ehkäisee asunnottomuutta varmistamalla asumis-, talous- ja velkaneuvonnan sekä päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuuden ja panostamalla asunnottomuutta kokeneiden työllistymiseen.

Selonteossa kiinnitetään myös huomiota terveyseroihin sekä ylisukupolvisen huono-osaisuuteen. Selonteossa ei kuitenkaan ole ollut tavoitteena tarkastella seikkaperäisesti yksittäisiä haasteita taustatekijöineen tai kaikkia käsiteltävään aihepiiriin liittyviä toimia. Annetuissa lausunnoissa esiin tuotuja selonteon puutteita on tarkastelu selontekoa yksityiskohtaisemmin lukuisissa valtioneuvoston tuottamissa tai tilaamissa erilliselivityksissä. Selonteko pyrkii luomaan yleisluonteisen kokonaiskuvan Suomen kestävän kehityksen tilasta ja hallituksen toimista kestävän kehityksen edistämiseksi, mikä on edellyttänyt tiukkaa valikointia olennaisten asioiden esille nostamisessa sekä erilaisten vaihtoehtojen mittareiden käytössä.

Kestävän kehityksen edistäminen edellyttää poikkihallinnollista näkökulmaa kestävän kehityksen tavoitteiden huomioon ottamiseksi kaikessa toiminnassa. Sosiaali- ja terveysministeriön omat toimet kohdistuvat pääosin sosiaalisten puutteiden ja terveysongelmien korjaamiseen ja lievittämiseen. Havaitun kehityksen taustasyihin pureutuminen vaatii tarkastelunäkökulman ja asiantunteumuksen laajentamista koko yhteiskunta- ja talouspolitiikan kenttään eri tekijöiden keskinäisriippuvuuksien havaitsemiseksi. Tähän haasteeseen valtioneuvoston kestävän kehityksen koordinaatioverkosto on erityisesti toivonut kiinnitettävän huomiota selontekoa laadittaessa.